

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 186

מסכת סנהדרין צ"ה-ק"א

בס"ד, י' טבת תשס"ג

השבוע בגליון

■ האלף השביעי - לקראת איזה עולם אנו מתקדמים?
■ מדוע ילדות אינן חובשות כיפה?

■ האמונה בביאת המשיח כוללת את הציפיה לבואו
■ עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים

■ הקשיש שנהרג במהלך שליחות עסקית
■ סדר הכפרה שתיקן המהר"ם מלובלין
■ על גרימת מוות בשוגג

דבר העורך

**מה ביקש היהודי רגע לפני
שהנאצים ימ"ש רצחו אותו? -
עדות הסטורית!**

בשבוע שעבר עסקנו באדם שהנציח את זכרו של אביו ז"ל, בש"ס "מאורות הדף היומי", ובעקבות כך הוא עצמו הצטרף לשיעורי הדף היומי. בזאת, מלבד שדאג לעילוי נשמת אביו, זכה להשכיל ולקבוע עיתים לתורה ובכך רומם גם את נשמתו. הוא, השבוע נתמקד במסמך היסטורי, מרגש ביותר, אשר נכתב על ידי יהודי בתוך גיא ההריגה, דקות ספורות טרם נרצח על ידי הנאצים ימח שמו וזכרו. מסמך זה נשלח אליו על ידי אחד מקוראיו בצפון הארץ, החפץ בעילום שמו.

המכתב מבטא את כמיהתו של היהודי, שנשמת אלקים שוכנת בקרבו, לחיי נצח. במילותיו, אשר נכתבו בדם לבו בעוד הקלגסים מתדפקים על דלתו, חרט יהודי זה פרק קדושה נוסף, בן אלמוות, בהסטוריה הארוכה של עמנו, וממנו עולה השאיפה הנצחית, האמיתית, המקנת בלב כל יהודי שרגלי אבותיו עמדו על הר סיני.

השוואה הנואה שחלפה על עמנו, המיטה גם אסון רוחני נורא ואיום, בעקבות החלל העצום שנפער באחת. עם זאת, שומה עלנו ללמוד מעדויותיהם המרטיטות של הבודדים ששרדו מגיא ההריגה, אשר הנחילו לדורות הבאים אחריהם את מסירות הנפש המופלאה שהפגינו הנרצחים היידי.

כך גם נהג רבי ישראל שפירא זצ"ל, האדמו"ר מבלאזוב, גאון וצדיק שניצל מן השואה, בעת שהוזמן לטאום בסיום הש"ס במסגרת הדף היומי, אשר הוקדש לעילוי נשמת היהודים שנעקדו בשואה על קידוש השם.

בנאום, אשר שולבו בו גיון וצער על הטרגדיה שחוותו במו עיניו, עם תקווה ושמחה על תקומת עולם התורה, הפליא הגאון לספר, כי בעצמו זוהי ביהודים אשר לא הססו ולו לרגע קט, וסירבו למסור את ילדיהם הקטנים בידי מנורים וכנסיות, אלא נטלו עמם לקרונות המוות, ובלבד שימותו כיהודים.

אני יכול להעיד בפניכם, המשיך, כעד ראיה, שלכל אורך השנים, בכל הייסורים שעברנו שם, כמעט לא שמעתי יהודי, שיהרהר אחר מידות כבוד שמו האהוב. הכל קיבלו עליהם את הייסורים באהבה! אבל פעם אחר פעם שמעתי אותם נאחזים ואומרים אוי! מי יגיד אחרי קדשי.

המשך בעמוד הבא

הקשיש שנהרג במהלך שליחות עסקית

לפני כמאתיים וחמישים שנה הפציר ישיש בבעל בית מסחר, כי יעסיקו בהובלת סחורות בדרכים בינעירוניות. אשתו של הזקן הפצירה בו לבל יסכן את עצמו בעבודה קשה ומסוכנת זו, הכרוכה בנסיעה בדרכים עקלקלות, אך לדאבון לבה לא שעה הקשיש לדבריה ויצא לדרך, ממנה לא חזר. בעל בית המסחר, אשר בשליחותו נסע הזקן, פנה אל בעל ה"נודע ביהודה" (שו"ת מהדו"ק או"ח סי' ל"ד), שיורהו סדר תשובה וכפרה, אחר שהאסון התגלגל על ידו.

מקרים מעין אלו הופנו אל חכמי ישראל לדורותיהם. רבים מהם הבדילו בין מקרה שבו השליח התמנה לבקשתו של המשלח, לבין מקרה הפוך שבו השליח ביקש את המלאכה. זאת, על פי סוגייתנו בה נאמר, כי הקב"ה אמר לדוד המלך "עד מתי יהיה עון זה טמון בידך. על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים, ועל ידך נטרד דואג האדומי, ועל ידך נהרגו שאול ושלשת בניו".

המעין בספר שמואל א' (פ' כ"א) יווכח, כי דוד המלך לא שלח יד באיש, חלילה, אלא בברחו מפני שאול הגיע לנוב, עיר הכהנים, וביקש סיוע מאחימלך הכהן. שאול אשר חשד באחימלך כי מרד בו, ציווה להרוג את יושבי העיר נוב, ובעונו זה נהרג שאול ושלשת בניו, ולמרות זאת, הקב"ה ייחס את הריגת תושבי נוב לדוד, מאחר שאחימלך פעל על פי בקשת דוד, ועל ידו של דוד באה התקלה (מהר"י וויל ס"י

קכ"ה). [ה"צמח צדק", שו"ת סי' ו', מצ"ע, כי למרות שדוד סיפר לאחימלך הכהן, כי הוא בא בשליחות המלך, ואילו ידע אחימלך כי הוא בורח ממנו יתכן שכלל לא היה נענה לו, מכל מקום, למדו מכאן הפוסקים לגבי אדם שעשה שליחות לבקשת המשלח. ע"ע "מרגליות היס".]

אולם, מקרה אחר שקשור גם הוא לדוד, לא הזכיר לו הקב"ה, ומכאן הוכיחו הפוסקים, כי כאשר השליח עשה את שעה מחמת רצונו העצמי, אין מייחסים את הריגתו לאדם שעבורו הוא פעל. שהנה, אבנר בן נר הגיע לחברון לכרות ברית עם המלך דוד ובשהותו שם נהרג על ידי יואב בן צרויה (שמואל ב' ג'), ומקרה הריגה זה לא יוחס לדוד, משום שאבנר הגיע אליו מרצונו ולא על פי בקשתו של דוד (נו"ב שם).

סדר הכפרה שתיקן המהר"ם מלובלין על גרימת מוות בשוגג: אם נבקש לקבל מושג מה עד מה חמורה גרימת הריגתו של יהודי, נעיין בסדר התשובה שתיקן המהר"ם מלובלין ליהודי שגרם מוות לחבירו (שו"ת סי' מ"ד), ונמצא בו תיקונים רבים, ביניהם שיתענה ארבעים יום רצופים, שיעלה אחת לחודש על קבר הנהרג לבקש את מחילתו, שיימנע בשנת האבל מסעודה של שמחה, מטיול או משחוק ומעונג, ותיקונים רבים נוספים.

דף צ"ב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר

ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו

כתב הרמב"ם (בסוף פ"י המשניות למסכת ברכות): "יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה, יותר מכל אשר אלמדהו". כלומר, הרמב"ם ייחס חשיבות מופלגת ללימוד עיקרי הדת, יותר מלימוד כל ספרי היידי החזקה... במאמר הבא נעסוק המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הר"ר
חיים שמואל פרקש ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל
נלב"ע ו' טבת תשל"ז
ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל מונדרר ז"ל**
ב"ר פנחס ז"ל נלב"ע י"ט טבת
וזוגי מרת **שרה מונדרר** ע"ה
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ט טבת
מרת **פראדל שטרן** ע"ה
ב"ר יחזקאל הלוי ז"ל נלב"ע ט"ו טבת תשנ"ח
ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י ידידינו הר"ר יעקב פנחס מונדרר
וזוגי מרת מרים שיחיו - בלגיה

לעילוי נשמת

הר"ר
יששכר בן דוד ז"ל
ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל
נלב"ע ט"ו טבת תשנ"ה
ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

המשך מעמוד קודם
אוי! מי ילמד עבור גמול פרק משניות. ממילא, אין יותר מתאים לתת להם מאשר זכויות לימוד הדף היומי, שיהיו להם למצבה ולזכרון לעילוי נשמותיהם.

תוך כדי טאגו, שלף הגאון דף מכיס מעילו ואמר: עכשיו אני מבקש להקריא לכם מכתב קצר שקיבלתי בתוך מחנות המוות מאחד הקדושים, שכתבו ושלחו אלי דקות ספורות לפני שנעקד על קידוש השם.

המכתב נכתב בשפת האדיש, ומפאת חשיבותו, הרי הוא לפניכם בכתבו וכלשונו, ולאחר מכן יופיע התירגום.

כ"ה 13.01

טויערע ליבא רבי ישראל שפירא פירא פירא
זייט אצייןט, מן האט אט אריט
אצייןט, די פערטע פאפיק אין
וואלכער איז אצייןט קרוב די 800
יידן, מן איז אצייןט אצייןט
פארניכטען. מן קלערט נאך אויב מן
זאל איין דא סיסען, אדער נאצייןט
פארניכטען. איך פאט איין, ליבער רבי,
וואן די וואס זוכה זיין צו וואלען
אין קיינען קיין ארץ ישראל, זאלט איר
זען אז איינער נאמען זאלען נישט
פארשטען וואלען. שרייבט אן את פאר
מייןעט וואלען אין פאר מיין וואס
וואלען, איך שיק איין דא מיט דעם
פליי 50\$ איך אויף איין זייער, ווייל
היינט שוין אויסטויט. איך וואלען איינער
היינטיגע פון איין א אריס איינערעכען
און פערטען השתדלות פאר איין אריכות
ימים וימים. צעדן, אריה בן לאה.

תרגום:

רבי ישראל שפירא שליט"א היקר.
זה עתה הוציאו הגרמנים שמונה מאות
יהודים מבית החרושת כדי להורגו.
הם אינם יודעים עדיין אם יחסלנו בעזרת
כלי ירייה, או שמא ישרפנו.
אני מבקש ממך, רבי אהוב. אם וכאשר
תזכה להנצל ולעלות לארץ ישראל, עשה כל
אשר לאל ידך כדי שמוותנו לא יישכחו.
אנא, כתוב אות [בספר תורה] להנצחת שמי
ושם רעיתי.
אני מצרף למכתבי 50\$.
אני ממחר מאד, כי הגרמנים נוגשים בנו
להפשיט את בגדינו לפני שירצחונו.
הדורש בשלומך ומתפלל עבורך לאריכות
ימים ושנים.
עבדו, אריה בן לאה.

זאת היתה בקשתו האחרונה של יהודי, אחד מיני
רבים, אשר ביטא את הרצון הן והאמיני של כל
יהודי, להיות חקוק לזכרון עולם, על ידי הנצחתו
בפעולות רוחניות של תורת הנצח.

כמובן, זכות גדולה היא להנציח את זכר הנשמות
היקרות והאהובות, ובכך לרוממן ולהעלותן
מדרגה אחר מדרגה, ולגרס להן נחת רוח מרובה.
מלבד זאת, עלינו, החיים, מוטל לשים על לב, כי
בידינו האפשרות לפעול ולשנות, להשפיע ולעשות,
וביכולתנו לחקוק בעצמנו את שמנו בתורת הנצח
של עם ישראל, על ידי קביעת עיתים לתורה.

המעוניינים בסיוע להקמת שיעור הדף היומי
ברחבי הארץ, מוזמנים לפנות למוקד הארצי של
"בית מאורות הדף היומי", 03-6160657

.....
המעוניין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
.....
בברכת התורה העורך

המשך מעמוד קודם

בעיקר השנים עשר מי"ג עיקרי היהדות, אותם נוהגים רבים לומר לאחר תפילת שחרית, הלא הוא האמונה בביאת המשיח.

האמונה בביאת המשיח כוללת את הציפיה לבואו: נוסחו של העיקר השנים עשר שונה מנוסח יתר העיקרים. בשאר העיקרים אנו מציינים בקצרה את העיקר, כגון, "אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי הנביאים אמת". ואילו לעיקר הי"ב "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח" נוסף משא ומתן קצר "ואף על פי שיתמהמה - עם כל זה אחכה לו, בכל יום שיבוא". אלא, שהרמב"ם מבאר (הל' מלכים, פ' י"א הל' א'), ובפירוש המשניות בפרקנו בד"ה "היסוד השנים עשר", כי האמונה בביאת המשיח גם כוללת את הציפיה לבואו, וכלשונו: "להאמין ולאמת שיבוא, ולא יחשוב שיתאחר, אם יתמהמה יחכה לו, ולא ישים לו זמן, ולא יעשה לו סברות במקראות להוציא זמן ביאתו" (פיה"מ שם). "וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו" (הל' מלכים שם).

זהו הביאור בנוסח העיקר הי"ב. אין כאן שאלה ותשובה אלא הגדרת האמונה בעצמה: אף על פי שיתמהמה אחכה לו.

בכל יום שיבוא: לכאורה, לא יתכן שהמשיח יכול לבוא בכל יום, שהרי בסוגייתנו מצוינות הגבלות רבות לביאת המשיח בזמנים ובמצבים שונים, כגון, "במוצאי שביעית", "לכשתכלה הפרוטה מן הכיס", וכדומה. במקומות אחרים אף נאמר, כי המשיח יתגלה לאחר שאלהו הנביא יכריז על בואו, ואלהו הנביא לא יבוא, לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים (ראה עירובין מג/ב ופסחים יג/א). אם כן, האם **בכל יום אחכה לו?**

לדעת פוסקים אחדים, ההגבלות הנ"ל, ולפחות חלקן, נאמרו על הגאולה הסופית - "בעתה", אך אם ישראל יזכו לגאולה מהירה, בבחינת "אחישה", תבוא גאולה זו באופן של "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות", ללא כל סדר הגבלה וזמן (עיי' ב"פלת", סי' ק"י בסוף קונטרס בית הספק, ועיי' עוד בשו"ת "חתם סופר" ח"ו סי' צ"ח וב"כלי חמדה" פרשת שמיני עמ' ס"ז, ועיי' אנציקלופדיה תלמודית ערך ימות המשיח).

אחד משועי עולם, שנפגש עם הגר"י בלזר זצ"ל, שאלו אודות דברי חז"ל, שהגאולה תבוא רק כשתכלה הפרוטה מהכיס, והרי הפרוטה לא כלתה מן הכיס, אם כן כיצד זה אומר "בכל יום שיבוא"? הגר"י בלזר ענהו, כי כשם שלאברהם אבינו נאמר, כי גלות מצרים תארך ארבע מאות שנים, ולבסוף היא נמשכה מאתים ועשר שנים בלבד, וחז"ל טרחו וחישבו ליישב את הדברים, כך יבואו הגאונים והלמדנים ויישבו מאמר חז"ל זה... אתה, תמשיך להאמין בלב שלם "בכל יום שיבוא" ("המאורות הגדולים") נראה שאלה זו ברש"י כאן, ויישב שהפירוש הוא הפוך: שתכלה פרוטה אפילו מכיס של צדקה מחמת רוב ממון וחוסר צורך ב"כסף קטן"... ראה בהרחבה במדור "פנינים".

ה"ש"ר שלום" מבלז זצ"ל נוהג היה לאחל בערב פסח, "שנזכה לאכול הלילה כזית מצה עם משיח צדקנו". וכשנשאל על איחוליו מדברי חז"ל הנ"ל אודות אי בואו של אליהו הנביא בערבי ימים טובים, ענה: הלא התשבי יתרץ קושיות ואיבעיות, ואף קושיה זו הוא יתרץ, כשיבוא...

הגר"י מבריסק זצ"ל התעלם מכל הקושיות והתירוצים בנושא זה, והיה אומר בקצרה: ההלכה היא כמו שכתוב בסידור "בכל יום שיבוא" ("תורת זאב", סי' נ"א, וראה שם ובשאר ספרי "משמר הלוי" באריכות רבה).

ולסיום, פרפרת נאה משל רבי אברהם אבן עזרא: "אבי אל חי שמך, למה מלך משיח לא יבא"? ותשובת ה': "דעו מאביכם כי לא בוש אבוש, שוב אשוב אליכם כי בא מועד". עיון קל במשפטים אלו יגלה, כי הן השאלה והן התשובה נקראות מראשיתן לסופן ומסופן לראשיתן...

דף צט/א כל הנביאים לא נתבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך **עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים**

פרקנו עוסק רבות בעתיד העולם ועתיד עם ישראל. בלומדנו פרק זה ראוי לציין שני דעות ראשונים עיקריות בפירוש המושג "עולם הבא" ו"תחיית המתים".

בתקופה מסויימת בחייו, נדרש רבי משה בן מיימון, הלא הוא הרמב"ם, לכתוב את אגרתו המפורסמת "מאמר תחיית המתים", עקב שמועות שנוצצו בשמו במקומות שונים, שלדעתו, תחיית המתים אינה אלא משל. בתגובה, כתב הרמב"ם את מאמרו זה, בו הוא פורס את משנתו בהרחבה. טעות זו בהבנת דעתו נבעה ממחלוקתו החרפה על הדעה שרווחה בקרב רבים מן הראשונים בתקופתו ואף לאחריה, בהם גם הרמב"ן.

עיקרה של מחלוקת זו היא, מהו "עולם הבא".

הרמב"ן - עולם הבא הוא בתחיית המתים: לדעת הרמב"ן (סוף שער הגמול), עיקר תכלית הנשמות הוא בעידן תחיית המתים. לדעתו, המתים שיקומו בתחיית המתים יהיו כאלהו הנביא אשר אינו זקוק לאכילה ולשתיה, וכדברי הראב"ד (הל' תשובה, פ"ח הל' ב'), "שהבורא ישים גוייתם חזקות ובריאות כגויית המלאכים וכגויית אליהו זכור לטוב".

לפי דעה זו, נשמת יהודי שנפטר מצוייה בעולם הנשמות, בגן עדן או בגיהנם,

המשך בעמוד הבא

פנינים

דף צה/א שלשה קפצה להם הארץ

ארץ הצבי

גמרתנו מונה שלושה אנשים שקפצה להם הדרך.

תמה בעל ה"אמרי אמת" צ"ל:

רש"י בפירושו על התורה (במדבר יג/כה), מביא את דברי מדרש תנחומא, כי אף למרגלים נתקצרה הדרך ומשום כך היה די להם בארבעים יום לתור את ארץ ישראל. אם כן, מדוע לא הוזכרה בסוגייתנו קפיצת דרך זו?

והשיב:

שונה קפיצת דרך זו של המרגלים, מאחר שהיתה כולה בארץ ישראל, שהיא ארץ צבי, מתכווצת ומתמתחת (ראה גיטין נז/א). אין בכך נס גדול ומיוחד... ("אמרי אמת", ליקוטים).

דף צה/ב כיון דהרהר בדעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא

דרך של מצוה

גמרתנו מספרת כי ליעקב אבינו קפצה הדרך. ולמה לא קפצה לו הדרך בדרכו לחרן? פשוט בתכלית, הסביר הגרי"ז מברסק צ"ל. הליכה זו לחרן, הליכה של מצוה היתה, שכן נצטווה על ידי הוריו ללכת חרנה. ואם כן, מה בצע לקצרה?... ("מעתיקי שמועה").

דף צז/א ליכא קושטא בעלמא

אין רוב כנגד האמת

חז"ל אמרו (מדרש רבה פרשה ח'), כי בשעה שבה הקב"ה לברוא את האדם, "חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו" (תהלים פח/א). "חסד" אמר ייברא, שהוא גומל חסדים, ו"אמת" אמרה אל ייברא, שכולו שקרים. "צדק" אמר ייברא, שהוא עושה צדקות, ו"שלוש" אמר אל ייברא, שהוא כולו קטטה. מה עשה הקב"ה? נטל את האמת והשליכה ארצה, וברא את האדם.

הרבי מקוצק צ"ל, הקשה על דברי המדרש מה התועלת בהשלכת ה"אמת", הלא נותרה דעתו של ה"שלוש", השוללת גם היא את בריאת האדם?

וענה בחריפות, אין זאת, אלא שהקטטות, שבעטיין התנגד ה"שלוש" לבריאת האדם, נוצרות אך ורק מפני שכל צד מחזיק ב"אמת" כביכול. כשתושלך האמת, ישמט הבסיס מכל הקטטות למיניהן...

אמירה אחרת, חריפה לא פחות, המיוחסת אף היא לרבי מקוצק צ"ל בביאור דברי המדרש היא, שהשלכת האמת נועדה ליצור רוב של שניים - החסד והצדק - נגד אחד - השלוש. אלא שיש לשאול, מדוע בחר הקב"ה להשליך את האמת ארצה ולא את השלוש?

השיב הרבי, כי אם לא היו משליכים את האמת לא היה מועיל שום רוב שבעולם כנגדה! האמת מוכיחה, כי הצדק אינו צדק והחסד אינו חסד, ואן כל רוב שיכניענה... ("להבות קודש").

דף צח/א ציון במשפט תפדה

התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי מלבד גדולתו העצומה בתורה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד צ"ל, רבה של ירושלים, אף היה יפה כוחו בגימטריאות קוללות. אחת מהן מתייחסת לפסוק שלפנינו: "ציון במשפט תפדה" בגימטריה - "תלמוד ירושלמי", ו"שביה בצדקה" בגימטריה - "תלמוד בבלי"...

בזכות הלימוד בתלמוד הבבלי ובתלמוד הירושלמי תפדה ציון וישוהו הגולים לביתם.

דף צט/ב מאי אהנו לן רבנן

בור כרה ויחפרהו...

בסוגייתנו למדנו, שאדם הטוען "מה מועילים לנו חכמים, הרי לעצמם הם לומדים ושונים", הינו אפיקורוס ואין לו חלק לעולם הבא. מדוע הוא נענש בחומרה כה רבה?

הגאון רבי ישראל סלנטר צ"ל השיב על כך במתק שפתיים: חז"ל דורשים (ויקרא רבה

המשך מעמוד קודם

ואילו ה"עולם הבא" שאליו אנו מייחלים, יהיה בעידן תחיית המתים, אשר בו יחיו לנצח ומלאה הארץ דעה את ה'. [נעיי' פירוש ברטנורא במשנתנו].

הרמב"ם - עולם הבא הוא עולם הנשמות: אולם, הרמב"ם חלק על מהלך זה. לדעתו, "עולם הבא" הוא המקום שאליו הולכות נשמות ישראל לאחר הפרדותן מגוף בעליהן, כלומר, העולם הבא קיים כבר כיום. ואילו המתים שיקומו בתחיית המתים, לא יהיו בעלי גופים מופלאים ונדירים אשר אינם זקוקים לאכילה ולשתיה, ואף בני אלמוות לא יהיו, אלא בבא יומם הם ימותו.

לדבריו, תחית המתים אינה מותנית בביאת המשיח והיא יכולה להתרחש אף לפני ביאתו. דעתו זו של הרמב"ם, כי ה"עולם הבא" אינו העולם שלאחר תחיית המתים, אלא עולם הנשמות, הולידה את הטעות הנוראה כי הרמב"ם ביטל לחלוטין את עניין תחיית המתים.

השל"ה הקדוש (ח"א, מאמר "בית דוד") מציין, כי מנוסח תפילת "הכל יודוך" מוכח לכאורה כדעת הרמב"ם. בתפילה זו אנו אומרים, "אין ערוך לך ה' אלוקנו **בעולם הזה ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא**, אפס בלתיך גואלנו **לימות המשיח ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים**". לדברי הרמב"ם ש"עולם הבא" הוא עולם הנשמות, שקיים כבר מאז ומקדם, תפילה זו מסודרת היטב. תחילה מתייחסים לעולם הזה, לאחר מכן לעולם הבא. אחר אלו מתייחסים לימות המשיח ולתחיית המתים. לעומת זאת, לדעת הרמב"ן, הרי ה"עולם הבא" יתכונן בזמן "תחיית המתים" המוזכרת כבר לאחר מכן.

השל"ה מסיים את דבריו, כי דעתם של חכמי הקבלה היא כדעת הרמב"ן, שהמתים שיקומו בתחיית המתים יחיו לנצח.

דף צז/א שיתא אלפי שנין הוי עלמא

האלף השביעי - לקראת איזה עולם אנו מתקדמים?

בסוגייתנו אומר רב קטינא, כי "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב, שנאמר, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". תרגומם המילולי של דבריו הוא, שעולמנו יתקיים ששת אלפים שנה, ולאחר מכן הוא ייחרב למשך אלף שנה (נעיי' רש"י ד"ה "יחד חרוב"). עניינים אלו של סוף האלף השישי לבריאת העולם והדברים שיתרחשו לאחר מכן, נשגבים, רמים ונסתרים הם. במאמר זה ליקטנו מעט מדברי קדמונינו העוסקים בנושא זה.

ראשונים רבים מפרשים את גמרתנו כפשוטה, שעם תום האלף השישי יחרב עולמנו וישוב להיות תוהו ובוהו, ולאחר אלף שנות השממון יבנה עולם חדש (ראב"ד הל' תשובה פ"ח הל' ח', הרס"ג אמונות ודעות פ"א, כתבי רמב"ן ח"א עמ' קפ"ח). גמרתנו אף מבארת כי "מזמור שיר ליום השבת" נאמר על האלף השביעי לבריאת העולם, שבו יתקיים הפסוק (ישעיהו ב/א) "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", היינו, שהקב"ה לבדו יהיה באותה תקופה. מעניין לציין, כי במדרש (אותיות דר"ע) מובאת דעה יחידה שהעולם ייחרב רק לאחר ששת אלפים ותשעים ושלוש שנה מבריאת העולם.

ישנם ראשונים המבארים, כי ההסטוריה של כדור הארץ לא תסתיים בחורבן שיתרחש באלף השביעי, אלא באלף השביעי ישוב עולמנו להיות כשהיה, וחוזר חלילה, היינו, לאחר ששת אלפי שנות קיום הוא ייחרב שוב, כפי ששנת השמיטה חלה אחת לשבע שנים. מחזור זה יתקיים במשך ארבעים ותשעה אלף שנה, ולאחר מכן, בשנת היובל, בשנה החמישים אלף, ישוב העולם לתוהו ובוהו באופן סופי (נעיי' ריקאנטי פר' בחר ורי חסדאי קרשקש אור ה' מאמר ד' סוף דרוש א', ובמאמר ג' כלל א', מחזור ויטרי ס"י קל"ד, רבינו בחיי פרשת בהעלותך ועוד).

האם בהפגות אלו, אחת לששת אלפים שנה, ימותו כל הברואים? בספר "מגיד מישרים" (פר' בהר עמוד קי"א), המיוחס למרן רבי יוסף קארו, בעל ה"שולחן ערוך" וה"בית יוסף" כתב, כי אמר לו מגיד מן השמים שבאלף השביעי לא ייחרב העולם לגמרי אלא כח הטבע יחלש ולזאת יקרא חורבן. ובשל"ה הקדוש (מאמר בית דוד) כתב, כי החורבן יתבטא בכך שלא יירדו נשמות חדשות לעולם, אלא מאותם שחיו בששת אלפי השנה שקדמו לאלף השביעי.

אולם, הרדב"ז (שו"ת ח"ב ס"י תתל"ט) כתב, כי אמנם לא יהא חורבן שיחזיר את העולם לתוהו ובוהו, אך העולם יהא חרב מכל חי.

הרמב"ן (כתבי הרמב"ן ח"א עמ' קס"ט, ועוד) מביא בשם המדרש שפירש את הפסוק (בראשית ב/א) "ויברך אלקים אל יום השביעי" - ברך הקב"ה את העולם הבא, שמתחיל באלף השביעי. כלומר, באלף השביעי יתבטלו ענייני העולם הזה, ויתחיל העולם הבא.

פירוש מקורי מפרש המאירי (בהקדמתו לאבות), כי אין הגמרא מתכוונת לומר, שלאחר ששת אלפים שנה יחרב העולם, אלא שבאלף אחד מתוך ששת אלפי השנים יהיו צרות רבות ורעות, ולכן נקרא הוא עולם חרוב, **והכוונה היא לאלף השישי!**

על כל אלו, יש לציין את דעתו של הרמב"ם ("מורה נבוכים" ח"ב פ' כ"ט, ועיי' בהל' תשובה פ"ח הל' ח' וכ"כ ספרונו דברים י"ד, וכעיי' בשו"ת רשב"ש ס"י ג'), כי עולמנו ימשיך לעמוד על

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

תילו ולהתקיים, וכלל אין הוא עומד לפני חורבן, שהרי נאמר (קהלת א/ד), "והארץ לעולם עומדת". ואילו דברי רב קטינא בסוגייתנו, אינם אלא דעת יחיד.

דף קא/ב שחלץ תפילו בפניו

מדוע ילדות אינן חובשות כיפה?

סוגייתנו מספרת, כי מרדנותו של ירבעם בן נבט בשלמה המלך החלה בכך, שהוא חלץ את תפילו בפני שלמה המלך. בכך הוא עמד בפני המלך בגילוי ראש, והביע זלזול בכבודו של המלך וערעור על סמכותו. בעבר, נהגו לחבוש מצנפת גדולה על הראש, וחליצת התפילין חייבה, איפוא, את הסרת כיסוי הראש, ומשום כך גם פסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' ל"ח סעי' י"א), שתלמיד לא יחלוץ את תפילו בפני רבו. אולם, בימינו, אנו חובשים כיפות שהן קטנות באופן יחסי למצנפות, ואין צורך להסירן כדי לחלוץ את התפילין, ולדעת בעל ה"ברכי יוסף" (שם) יתכן, שרשאי התלמיד לחלוץ את תפילו בפני רבו. להלכה כתב ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ל"ו), כי יש להקל "אם מטה עצמו קצת לצד אחר וזהיר מלגלות ראשו בפניו". (עיי' "טורי ויבית יוסף" ו"דרכי משה" ו"פרישה" טעם נוסף לאיסור חליצת התפילין בפני הרב).

העיסוק בהלכות כיסוי הראש מעורר את השאלה, מדוע נוהגים ישראל קדושים, שגברים בלבד מכסים את ראשיהם מקטנותם, ואילו הנשים, אינן מכסות את ראשן עד נישואיהן? שאלה זו מקבלת משנה תוקף לאחר עיון במקורותינו בהם מבואר, כי כיסוי הראש משמש כביטוי לקבלת עול מלכות שמים. במה, איפוא, שונות הנשים מן הגברים?

מדברי הפוסקים עולה, כי מאחר שמנהג עובדי עבודה זרה לגלות את ראשם בעת תיפלתם, כפי שנוהגים הנוצרים גם בימינו, תוקן, כי חובה לחבוש כיסוי ראש בשעת אמירת דבר שבקדושה (שולחן ערוך או"ח סי' צ"א סעי' ג'), ואף במשך היום אין ללכת בגילוי ראש (שולחן ערוך או"ח סי' ב' סעי' ו'). והנה, כידוע, הקפדת הנוצרים ושאר עובדי עבודה זרה לגלות את ראשיהם בעת תיפלתם, היא דווקא כלפי הגברים, אך כלפי הנשים, אדרבה, הם מקפידים שיכסו את ראשיהן. ממילא, מובן מדוע גברי ישראל בלבד הקפידו לכסות את ראשיהם, ולא הנשים, אשר אדרבה, לא כיסו את ראשיהן, שלא להידמות לנשות עובדי עבודה זרה (עיי' ט"ז או"ח סי' ח' ס"ק ג', חידושי "חתם סופר" נדרים לב ו"צ"ץ אליעזר" ח' י"ב סי' י"ג). [עיי' עוד בנושא כיסוי ראש בספר "מאורות הדף היומי" כרך ג' עמ' קמ"ח].

וילנא פרשה ד'), כי מן הדין כל עמלו של האדם בתורה ובמצוות אין בו די כדי לזכותו בשכר לעולם הבא, משום שהוא זקוק לזכויותיו כדי להגן עליו מפני העונש החמור המגיע לו עקב הדיבורים האסורים בהם נכשל. אלא, שהקב"ה בחסדיו הרבים מחייה אותנו בעולם הזה בזכותם של צדיקי הדור (ברכות יז/ב), ואת זכויותינו אנו צוברים לעולם הבא.

ברם, האפיקורוס כופר בטובתם של תלמידי החכמים, ולפיכך, אין כל עילה שיהא לו חלק לעולם הבא...

דף קב/זלדקן קורטמן

סיפורו של זקן

גמרתנו מביאה את דברי רב יוסף, כי אין לקרוא בספר בן סירא, משום שכתובים בו דברי שטות, כגון, "זלדקן - קורטמן, עבדן - סכסן", היינו, מי שזקן דליל, סימן שחכם וחרף הוא ביותר, ואילו מי שזקן עבה - שוטה הוא.

מעשיה יהודית עתיקה מספרת על יהודי בעל זקן עבות, שבהגיעו ללמוד גמרא זו, החל לחשוש, שמא יש מי שיחשוב אותו לשוטה.

מיד, נטל מיועדנו את קולמוסו ורשם במחברתו לדורות הבאים "לאו דווקא", שהרי הוא עצמו ראה לכת, שבעל זקן עבות הוא פיקח מופלג.

כעבור זמן קצר, שבו החששות לנקר במוחו, שהרי מי שלא יעיין במחברתו לא ידע כי הוא אינו שוטה. או אז, חפן הפיקח את קצות זקנו העבות בידו האחת, ובידו השנייה קירב את הנר הדולק, כדי להסיר את ההרפה מעליו אחת ולתמיד.

כעבור רגע ליחכה האש את שערות זקנו, וידו אשר לפתח את הזקן נכוונה מן הניצוצות. מיד, הסיר מיועדנו את ידו והאש כילתה את זקנו כליל.

מפויחה, נטול שערות ומאוכזב שב האיש למחברתו, והוסיף את המילים: "בדוק ומונסה"... (שמענו מפי של הרה"ח ר' נחום לויין שליט"א).

מהדורת השי"ס "נר תמיד"

הודעה חשובה
ללומדי הדף היומי
החלה ההרשמה
לחלוקת הגמרות המהדורות
מסכתות מכות-שבועות
ממהדורת "נר תמיד"
במחיר משובד
לפרטים נא לפנות ליוסי הלפרין
במשרד "מאורות הדף היומי": 03-6164725

עולם הדף היומי

להלן זמני שיעורים בדף היומי
כפי שנמסרו למערכת

אלקנה
שיעור חדש
בבית הכנסת "אחווה ורעות"
שכונת 165 אלקנה
מגיד השיעור
הרב ד"ר פנחס היימן הי"ו
בשעות: 7:15 - 6:30 בבוקר

לעילוי נשמת
מרת
חנה צירל
וינדרבוים ז"ל
ב"ר ישראל יעקב ז"ל
נלב"ע י"ד טבת תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י
בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל
ב"ר צבי ז"ל וזוגי מרת פראדל גיטל ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

נקודות הפצה בחו"ל
אמצעות הברית ניתן לקבל את הגיליון
"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית
מיד שבוע-בדואר לפרטים בטל: 718-253-6218
ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
אנגליה: הר"ר יחזקאל אבר' 44-(0)8700-416000
מנצ'סטר: שמואל קאהן 07976402928
קנדה מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לוס 514-2744160
ארנטינה: הר"ר מרדכי באבעק 5411-4862-9313
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217
בלגיה: הר"ר יעקב סנדרוביץ 0475-263759
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
צרפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

לעילוי נשמת
הר"ר **משה קרוגר** ז"ל
ב"ר יונה ז"ל
נלב"ע בשם טוב י"ב טבת תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו-ירושלים

לעילוי נשמת
ר' **חיים יעקב ווארהאפטיג** ז"ל
בן מורינו ר' אליעזר ז"ל
נלב"ע ט' טבת תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני משפחתו שיחיו-לונדון

לעילוי נשמת
הר"ר **אריה** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' חשוון תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בתו וחתנו
הר"ר אשר ולאח צינגלאוב שיחיו-חיפה

ד"ר עם המג"ש
אישית, לא חקלני, אימתי שתחליט!
כל מה שרצית להבין, לשאול ולברר בסוגיות הדף היומי
מקושרת
03-570-80-33
064-207850
053-977141
054-977141
056-731111
מקושרת
03-6187254
053-977141
15193977141

דף משלך בגמרא!!

עשה למען יקיריך ד"ל והנצח זכרם הטוב לברכה בש"ס מאורות, לצד נשמותיהם של גדולי ישראל זצ"ל ותמיד תמיד, כשיגיעו בשיעורי הדף היומי, לדף הרשום על שם יקיריך, יעלה לימוד התורה בציבור לזכות הנשמות היקרות, להמציא להן מנוחה נכונה עד ביאת הגואל.

להזמנות: 03-6164725 פקס: 03-5780243 באירופה: 07966294719 פקס: 2087318053

"משיבי הדף"
כתובת המערכת
רחוב הרב גומן 1 ת.ד. 471 בני ברק
טל. 03-6160657 פקס: 03-5780243
מחלקת מנויים
המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית
בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com
פקס: נא לפנות לפקס 153-3-5748272